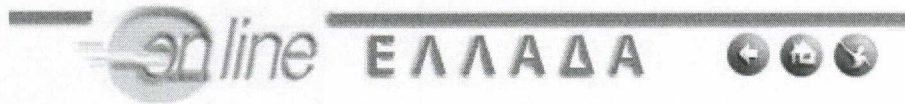
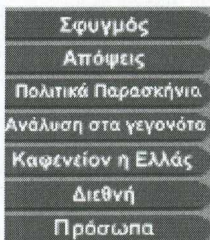

Πέμπτη 9/09/1999

ΣΤΗΛΕΣ**ΟΔΗΓΟΙ**

των ΑΓΑΘΑΣ ΖΑΡΑΚΟΒΙΤΟΥ

ANNAΣ ΣΤΕΡΓΙΟΥ

Οι άνδρες της ΕΜΑΚ έγιναν οι ήρωές τους. Οι άνθρωποι που τους συντρόφευσαν στις πιο δύσκολες στιγμές της ζωής τους. Που τους μετάγγισαν αγάπη, σθένος και κουράγιο για όσο τα χρειαζόνταν. Που τραγουδούσαν μαζί τους για να μην λυγίσουν. Που ζουν, γιατί εκείνοι τα κατάφεραν.

Ο αλτρουισμός τους χαραχτηκε για πάντα στις παιδικές ψυχές τους. Δεν θα τους ξεχάσουν ποτέ.

Πώς να μιλήσεις σε ένα παιδί που άντεξε επί 8 ώρες κάτω από τα χαλάσματα και σήμερα σε κοιτάει με μάτια γεμάτα τρόμο, ανασαίνοντας βαριά; Πώς να το πείσεις να μη βγάλει τον ορό και να τρέξει, για να σωθεί, όταν αισθάνεται κατά διαστήματα να κουνιέται το κρεβάτι του; Πώς να πεις, εσύ, μικρός μπροστά στο μεγαλείο της ψυχικής του αντοχής - εσύ που δεν έζησες, να μη φοβάται πια;

Τι να πεις στην άλλη μικρή Ειρήνη που μας ρωτάει με αγωνία αν ξέρουμε τι κάνει η αδελφή της. Την άφησε στην κούνια που βρισκόταν στο παιδικό δωμάτιο όταν το σπίτι της γκρεμίστηκε. Πώς να της εξηγήσεις ότι δεν υπάρχει πια.

Παναγιώτης Λιάκος

«Βγάλτε μου έξω έστω το ένα μου πόδι. Θα σφίξω τα δόντια μου». Κραυγή απόγνωσης, η μοναδική που βγήκε από το στόμα του 12χρονου Παναγιώτη Λιάκου.

Επί οκτώ ολόκληρες ώρες έκανε κουράγιο κάτω από τα χαλάσματα. Η πολυκατοικία που έμενε, επί της οδού Ηρώων Πολυτεχνείου στο Μενίδι, κατέρρευσε ολοσχερώς.

Την ώρα που συνέβη ο προχθεσινός σεισμός, ο Παναγιώτης παρακολουθούσε αμέριμνος τηλεόραση μαζί με τον 14χρονο αδερφό του Ευθύμη. Ήταν ξαπλωμένος στον καναπέ του σπιτιού. Με το δυνατό σεισμό, ο τοίχος του διαμερίσματος του 1ου ορόφου κατέρρευσε, αλλά ως εκ θαύματος συγκρατήθηκε στα μπράτσα του καναπέ!

Μία μικρή οπή ήταν αυτή που του χάριζε ανάσα ζωής. Γιατί και η ανάσα ήταν δύσκολη. Το δεξί πόδι του πλακώθηκε, χωρίς ευτυχώς σοβαρά τραύματα. Δεν μπορούσε να κουνηθεί. Πονούσε, αλλά ήθελε να ζήσει.

Οι δύο πρώτες ώρες ήταν εφιαλτικές, θυμάται. Ήταν σκοτεινά εκεί

κάτω. Διψούσε. Είχε ακούσει στο σχολείο πώς πρέπει ν' αντιδράσει όταν γίνεται σεισμός. Να χωθεί κάτω από τα δοκάρια. Αλλά δεν πρόλαβε.

Κράτησε την ψυχραιμία του. Φώναζε με όλη τη δύναμή του στους άνδρες της ΕΜΑΚ, αλλά μάταια.

* «Ελάτε βοηθήστε με», παρακαλούσε. Δεν τον άκουγαν.

Μόνη του παρηγοριά τις πρώτες ώρες ήταν οι ανθρώπινες φωνές που άκουγε ολόγυρά του.

* «Ηλπίζα ότι θα φτάσουν και σε μένα», μας αποκρίθηκε χθες όλο περίσκεψη. Ίσως να μην είχε συνειδητοποιήσει ακόμη τι συνέβη.

Δύο ώρες μετά το σεισμό αντίκρισε επιτέλους φως. Ναι, ήταν ο πολυπόθητος φακός των ανδρών της ΕΜΑΚ. Ενωθε ότι είχε παρέα. Ήξερε ότι, εφόσον τον βρήκαν, θα τον απεγκλωβίσουν. Κι ήταν ο Σπύρος Μεσσήνης, ο ήρωάς του, που τον έσωσε. «Δεν θα τον ξεχάσω ποτέ», έλεγε.

Χθες, η μητέρα του στο «Αγλαΐα Κυριακού» του κρατούσε το χέρι. Εκείνη βρισκόταν στο μπάνιο όταν συνέβη ο σεισμός και ίσα που πρόλαβε να πηδήξει από τον 1ο όροφο στο δρόμο. Το σπίτι που αγόρασαν πριν από πέντε χρόνια δεν υπάρχει πια. Μόλις βγει από το νοσοκομείο κι ο Παναγιώτης θα μείνουν σε συγγενείς...

Ειρήνη Πολυκανδριώτη

Τα σκιστά καστανά μάτια της Ειρήνης κοιτούν συνέχεια το διπλανό κρεβάτι. Είναι η μικρή της αδελφή, η Κωνσταντίνα που κοιμάται βαθιά. Ο Τζανής, ο αδελφός της είναι στο διπλανό νοσοκομείο. Ευτυχώς και εκείνος σώθηκε. Η αυτοθυσία του πατέρα τους δεν πήγε χαμένη. Οσο βαρύ και αν ακούγεται. Οσο σκληρό και αν είναι για κείνη να το δεχτεί. Πέθανε για να τους σώσει. Τη στιγμή του μεγάλου σεισμού πήρε και τα τρία παιδιά στην αγκαλιά του. Έτσι πλάκωσαν εκείνον οι τοίχοι. Πάνω της έπεσε το καλοριφέρ. Στα πόδια του αδελφού της το πλυντήριο και η σιδερώστρα. Του φώναζε να μην κουνιέται. Τα σκοινιά και τα σίδερα θα την έπνιγαν. Ενωθε να της κόβεται ο λαιμός.

Τα πρώτα δέκα λεπτά που έζησε μετά το σεισμό θα την ακολουθούν για την υπόλοιπη ζωή της. Διψούσε. Άκουγε τα αδέλφια της να κλαίνε και τους έλεγε να κάνουν κουράγιο. Επιφορτίστηκε με το ρόλο του δυνατού. Και στα 12 της έγινε ταυτόχρονα μαμά, μπαμπάς, προστάτης, παρηγορητής, στήριγμα.

Πονούσε φριχτά το πόδι της, αλλά η ελπίδα δεν ξεριζώθηκε από την καρδιά της. Η ελπίδα που της χάρισαν απλόχερα ο Κυριάκος και ο Νικόλας. Οι δύο άνδρες των σωστικών συνεργειών που της κράταγαν συντροφιά επί 7 ώρες. Της μιλούσαν ασταμάτητα και άνοιγαν διαδρόμους για τη ζωή της. Συχνά τραγουδούσαν. Οχι γνωστά τραγούδια, στίχους που έφτιαχναν εκείνη τη στιγμή, για την Ειρήνη. Σιγοψιθύριζε με όλη τη δύναμη που της είχε απομείνει, μέχρι που είδε

την τρύπα που άνοιξαν οι σύντροφοί της. Τους είδε και μετά αφέθηκε στο φορείο.

Δεν ξέρει πού θα μείνει όταν γίνει καλά. «Δεν έχω πια σπίτι», λέει.

Ειρήνη Κατσαρού

Η πεντάχρονη Ειρήνη είναι ατίθαση και υπερκινητική. Δεν αισθάνεται άνετα με τον ορό που έχει στο χέρι της. Θέλει να παίζει.

Εκείνο το μεσημέρι ήταν στο κρεβάτι με τη μαμά της. Και η μικρή της αδελφή στο παιδικό δωμάτιο. Εσπασε, θυμάται, ο καθρέφτης και το έπιπλο πλάκωσε τα πόδια της μητέρας της. Ημουν γυμνή και η πλάτη μου πονούσε, γιατί ακουμπούσε στα κεραμίδια. Δεν έκλαψα, όμως. Μόνο η μαμά μου έκλαιγε με αναφιλητά. Της έλεγα να ησυχάσει, αλλά εκείνη τίποτα».

Το ταβάνι, διηγείται η μικρή Ειρήνη, είχε πέσει. Και ο μπαμπάς της φώναζε απ' έξω ότι όλα θα πάνε καλά. «Στο τέλος, βράχνιασα, δεν έβγαине η φωνή μου». Υστερα από τρεις ώρες αντίκρισε ξανά τη γειτονιά της στο Μενίδι. Μόνο που αυτή τη φορά δεν θα παίζει ξανά με όλες της τις φίλες. Η Τζένη, της είπαν, πως είναι νεκρή. Δεν της μίλησαν όμως για την αδελφή της...

* του ΚΩΣΤΑ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Το καμπαναριό του ναού του Αγίου Κωνσταντίνου στην πλατεία των Ανω Λιοσίων καμιά πενηνταριά μέτρα ύψος σχεδόν κρεμόταν, σα να κοιτούσε θλιμμένο κάτω, έτοιμο να καταρρεύσει. Τα κεφάλια των ανθρώπων είχαν κι αυτά μια κλίση προς το έδαφος. Ολοι και όλα ήταν στραμμένα προς τα κάτω. Λες και έψαχναν να βρουν την απάντηση για τη συμφορά που ήρθε μέσα από τη γη, κάτω από τα πόδια τους, κάτω από τις ίδιες τους τις ζωές.

Μια μέρα μετά, ένα 24ωρο αγωνίας, πόνου, πίκρας, άγνοιας για το μέλλον. Μεσημέρι Τρίτης, μεσημέρι Τετάρτης. Το μόνο που είχε αλλάξει ήταν το χρώμα στα μάτια όλων. Κατακόκκινο. Ο σεισμός πλάκωσε τις ανθρώπινες ζωές και η καταστροφή τις καρδιές αυτών που γλίτωσαν. Τα υπολείμματα των νοικοκυριών, κουβέρτες πρόχειρες και καλές ένα μάτσο, κουζινικά πρώτης ανάγκης, λεκάνες και γκαζάκια για τον καφέ που θα κρατήσει τα μάτια ανοιχτά. Τα παιχνίδια των παιδιών, ένα ραδιόφωνο, στην καλύτερη περίπτωση μια τηλεόραση και στην ακόμη καλύτερη, ο φορτιστής του κινητού. Σπιτικά που έχασαν την πρόσοψή τους κι από μέσα φαίνονταν οι κουζίνες, οι κρεβατοκάμαρες, τα μπάνια, τα σαλόνια, οι βιβλιοθήκες, πίνακες και φωτογραφίες, το πιο φρικτό στούντιο του κόσμου.

Πάρκα και πλατείες, γήπεδα και σχολεία. Οι άνθρωποι αναζητούσαν στοιχειωδώς αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης μέσα στην καταστροφή. Αποκαμωμένοι, η κούρασή τους όχι μόνο φαινόταν αλλά και ακουγόταν μέσα από τους χτύπους των σφυριών που κάρφωναν τα στηρίγματα για τα αντίσκηνα. Οσα κι αν ήταν αυτά. Αργοί χτύποι, οι άνθρωποι αυτοί έδιναν την εντύπωση ότι κάρφωναν τα ίδια τους τα απομεινάρια. Και τα παιδιά. «Ειρήνη, Ειρήνη, ο

μπαμπάς σου θα βάλει μια σκηνή εκεί και θα μείνουμε μέσα, ωραία, ωραία...», φώναξε ένας πιστιρίκος στη φίλη του. Ήταν σε μια αλάνα στο Μενίδι. Εμοιαζε με παιχνίδι στα μάτια τους.

Ενα τσιμεντένιο σοκάκι, δίπλα στην οδό Σωκράτους του Μενιδίου ένας νεαρός άνδρας που φορούσε στολή υπαλλήλου ιδιωτικής εταιρείας φύλαξης είχε αφήσει το κορμί του σε μια άσπρη πλαστική καρέκλα. Μιχάλης Αρβανίτης, 27 ετών. «Μείναμε στο δρόμο, είχα υπηρεσία και μόλις το έμαθα τα εγκατέλειψα όλα και ήρθα τρέχοντας. Τίποτα δεν έμεινε. Ούτε η πόρτα του σπιτιού δεν ανοίγει, εγώ, ο αδερφός μου, η μάνα μου κι ο πατέρας μου μείναμε έξω. Και να το γράψεις, δεν έχει έρθει κανείς, δεν πέρασε κανείς να μας πει τι να κάνουμε».

Το μικρό του σπίτι ανήκε σε ένα σύμπλεγμα, όπως αυτά τα παλιά που δύο τρία διαφορετικά σπίτια μοιράζονται την ίδια αυλή, κολλημένο το ένα στο άλλο. Ενα από αυτά, που οι τοίχοι του έμοιαζαν ζωγραφισμένοι από τις ρωγμές ήταν του Μιχάλη Δειτονιάδη, ενός καλοστεκούμενου γέροντα που γεννήθηκε το 1914 στη Σμύρνη. «Είχαμε κι ένα σπίτι στον Πειραιά, στη Δραπετσώνα, στον Άγιο Διονύση, εκεί που είναι τα σουβλατζίδικα, αλλά ήρθαμε εδώ για καλύτερα», άρχισε να λέει κι εκείνη την ώρα έδειχνε ν' αλλάζει τόπο και χρόνο. «Είμαι μεγάλος κι έχω περάσει πολλά, δεν τα ξέρουν οι νεότεροι. Δεν ξέρεις, παιδί μου, πόσο τρώμαξα, ευτυχώς δεν με είχε πάρει ο ύπνος ακόμη. Τρώμαξα πιο πολύ ακόμη και από τότε που έγινε η καταστροφή της Σμύρνης. Κοίτα τι γίνεται έξω, κοίτα να δεις, όπως τότε που φτάσαμε στη Μυτιλήνη από τη Σμύρνη κι ο Πλαστήρας μάζευε Τούρκους αιχμαλώτους, τότε που πληρώναμε μια χρυσή λίρα για ένα ρακοπότηρο νερό...». Εκλείσε την πόρτα του σπιτιού του και κατέβηκε τα σκαλιά. Στα πόδια του τριβόταν ένα κατάμαυρο σκυλί, η Ντέζι που έμοιαζε να χαίρεται την παρουσία των ξένων. Ο γέροντας μας αποχαιρέτησε με όμορφο σμυρναϊκό τρόπο, αφήνοντας ένα μεγάλο χαμόγελο.

Οδός Διαγόρα, μια αλάνα με δύο τρεις σκηνές και ένα πρόχειρο στέγαστρο με λαμαρίνα και μια προέκταση μουσαμά. Πρόχειροι πάγκοι, ζεστά νερά και αναψυκτικά. Στο βάθος της αλάνας, τρία σπίτια είχαν αδειάσει. Εξι οικογένειες στο δρόμο. Ολοι Πόντιοι από τη Ρωσία είχαν έρθει στην Ελλάδα το 1969. Σιδεράδες στο επάγγελμα, στην αλάνα είχαν στημένη και την επιχείρησή τους. «Ξέρεις πολλές φορές δε φταίει μόνο ο σεισμός, φταίω εγώ, φταις εσύ, φταίμε με τα σπίτια που φτιάχνουμε, άκου που σου λέω, είμαι της δουλειάς, άμα κόβεις από δω κόβεις από κει για να κάνεις οικονομία κάποια στιγμή θα το πληρώσεις», λέει ο Αλέξανδρος Μουρατίδης. Ολοι τους κάτω από τη λαμαρίνα και το μουσαμά, 17 παιδιά και οι γονείς τους. Ένας συγγενής του είχε κουράγιο να κάνει ακόμα και χιούμορ. «Εδώ κάτω από τη λαμαρίνα έβαζα το φουσκωτό, το έβγαλα για να βάλουμε τα κρεβάτια. Πάει και το ψαροτούφεκο ρε γαμώ το...». Κι εκείνη την ώρα ξεσπάει μια μπόρα που κράτησε δέκα λεπτά και γέμισε λάσπες την αλάνα. «Ρε παιδιά, τραβήξτε την ψησταριά, μη βραχούν και τα κάρβουνα...», φώναξε.

Στην οδό Γ. Παπανδρέου και Αχαρνών, στα Ανω Λιόσια, ένα σπίτι έχει ρημάξει από το σεισμό. Δεν έχει καταρρεύσει, αλλά έχει υποστεί

τόσες ζημιές που δεν μπορούσε να κατοικηθεί. Ο Κώστας Χαλιμούρδας κοιτούσε τους δύο λοκατζήδες που έστηναν μια σκηνή στο οικόπεδο μπροστά από το σπίτι. «Μεροκάματο το μεροκάματο το έχτισα, μία να βάλω ένα παράθυρο την άλλη να βάλω μια πόρτα καινούργια...». Δούλευε στην «Ολύμπικ Κέιτερινγκ», βγήκε στη σύνταξη πριν από δύο χρόνια. «Αφού είμαστε όρθιοι ακόμα... αυτό είναι που μετράει τώρα...». Πήγαν να τον πάρουν τα κλάματα αλλά γύρισε κι έφυγε.

Τρεις δρόμους παρακάτω, το σπίτι του Γιώργου Ροδιά. Δηλαδή ποιο σπίτι. Ενα ανακάτεμα από σπασμένα έπιπλα και μπάζα. Η γυναίκα του δεν μπορεί να μιλήσει. Συμπτωματικά, δευτερόλεπτα πριν από το σεισμό και οι δύο τους ήταν έξω από το σπίτι. Μόνο που ο ίδιος θυμήθηκε ότι είχε αφήσει την τηλεόραση ανοιχτή. Μπήκε να την κλείσει. Το σπίτι άρχισε να ταρακουνιέται. Ενα μεγάλο κομμάτι από τον τοίχο έπεσε και κομματιάσε την τηλεόραση την ώρα που την έκλεινε. Για να βγει έσπασε το παράθυρο.

Το καμπαναριό του Αγίου Κωνσταντίνου ήταν έτοιμο να πέσει. Ο σεισμός το χτύπησε ανελέητα. Ο πατέρας Αναστάσιος Μπαστούνης κοιτούσε το χτυπημένο καμπαναριό αλλά δεν το είχε βάλει κάτω. «Η Εκκλησία τούτες τις ώρες πρέπει να είναι περισσότερο κοντά στο λαό. Είναι η δεύτερη φορά που χτυπήθηκε ο ναός, το 1981 είχε καταρρεύσει και να την ανεγείραμε εκ θεμελίων, έχουμε ήδη καλέσει συνεργείο για να ρίξει το καμπαναριό, το απόγευμα θα τελέσουμε παράκληση για να ανεβάσουμε το ηθικό και δέηση υπέρ αναπαύσεως των ψυχών των συνανθρώπων μας που χάθηκαν». Τα Ανω Λιόσια χτυπήθηκαν περισσότερο από όλες τις άλλες περιοχές, ποσοτικά τουλάχιστον. Τα περισσότερα σπίτια έχουν ανεπούλωτες πληγές. Ακόμα και καινούργια σπίτια, δύο και τριών ετών κατασκευές διαλύθηκαν. Σκηνές και πρόχειρα καταλύματα στήνονταν διαρκώς. Ο δήμος δεν προλάβει να μοιράζει σκηνές, είχε μάλιστα στήσει και μηχανισμό που διένειμε φαγητό και νερό.

Στη Μεταμόρφωση, μόλις μπαίνει κανείς περνώντας απέναντι στην Εθνική Οδό. Ενα περίπτερο έχει γίνει κατάλυμα δύο οικογενειών. Μία από αυτές είναι του Δημήτρη Παπαηλία. Τα δύο του παιδιά έπαιζαν με τα ποδήλατά τους. Μία τηλεόραση που εκείνη την ώρα έδειχνε σκηνές από την πολυκατοικία της οδού Ψυχάρη που κατέρρευσε στην περιοχή τους. «Δεν είχαμε τρομερές ζημιές, αλλά πού να μπει στο σπίτι σου; ευτυχώς που είναι καλοκαίρι γιατί αλλιώς δεν ξέρω τι θα γινόταν», μας λέει. Την ώρα του σεισμού γυρνούσε με τη γυναίκα του και τα παιδιά του από το σουπερμάρκετ. «Ούτε τις σακούλες προλάβουμε να βγάλουμε από το πορτ μπαγκάζ, τις πέταξα στον κήπο κι εξαφανιστήκαμε».

Οι ίδιες εικόνες παντού, και στο Περιστέρι και στη Νέα Φιλαδέλφεια και στη Νέα Ιωνία και στην Πετρούπολη. Άνθρωποι οργάνωναν τη διαβίωσή τους σε πάρκα, πλατείες και μεγάλα πεζοδρόμια. Ενα παράξενο είδος κάμπινγκ, το πιο τρομακτικό. Και αυτό που τρόμαζε ακόμα περισσότερο ήταν το μετά. Η γη συνεχώς κουνιόταν κι εκείνοι περίμεναν. Κι αν τους ρωτούσες τι περιμένουν θα εισέπραττες μια τεράστια έκφραση απορίας. Και μόνο τότε τα μάτια τους κοιτούσαν προς τα πάνω. Μάλλον προς τα εκεί που λένε ότι είναι ο Θεός...